

Проф. др Урош Пена

Дирекција за координацију полицијских тијела у БиХ,
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

РАЗВОЈ КРИВИЧНОПРАВНОГ РЕАГОВАЊА НА КРИМИНАЛИТЕТ СА ОСВРТОМ НА УЛОГУ ПОЛИЦИЈЕ

Чињеница да је криминалитет у сталном порасту у другој половини XX и почетком XXI вијека, те да се постојећим методама не постижу довољно ефикасни резултати на његовом сузбијању и превенцији, указала је на нужност редеофинисања мјеста и улоге полиције у друштву, као и начина њеног рада. Такође, у посљедњим деценијама XX вијека дошло је до великих промјена у концепту полиције, тумачењу њеног мјеста и улоге у друштву, организацији и управљању. Дошло се до закључка да се полиција не може самостално изборити са криминалитетом, уз примјену традиционалног полицијског модела, тј. реактивне полицијске стратегије. Уочило се да традиционалне полицијске тактике сузбијања криминалитета имају врло ограничен утицај на његову контролу.

Потреба за изграђивањем новог концепта родила се на критици традиционалног схватања полиције, која се показала неефикасном и превазиђеном усред бирократизоване полицијске организације и реактивно усмјерена преваходно према већ извршеним кривичним дјелима. Ове промјене прво су започеле у западним државама и као такве рефлектовале су се на све остале земље, првенствено на земље у процесу транзиције. Нови приступи су довели до измјена прије свега у филозофији полицијског рада, затим у полицијској организацији, полицијској стратегији и тактици, као и до широког повезивања и сарадње полиције и грађана на нивоу локалне заједнице.

Поред наведеног, на овај процес изражен утицај је имала и реформа кривичног законодавства од 2003. године, којом је полиција добила значајнију и динамичнију улогу у откривању и истрази кривичних дјела. Пратећи наведени свјетски тренд развијања и примјене новог концепта рада полиције у заједници, и Република Српска и Босна и Херцеговина ушле су

у тај процес. Ова тенденција схватања „новог концепта рада полиције у заједници“ одразила се на актуелно стање у полицији БиХ и РС, што је најочљивије кроз процес реформе полицијских структура у БиХ и РС. У раду ћемо, кроз развој кривичноправног реаговања на криминалитет, приказати трансформацију традиционалног, ка савременом реаговању на криминалитет, кроз знатно другачију улогу полиције.

Кључне ријечи: Кривично законодавство; Полиција; Превенција; Репресија;
Рад полиције у заједници.

1. УВОД

Друштва су се у свим периодима сретала са понашањима која угрожавају основне вредности на којима почивају, реагујући на њих на различите начине.¹ Озбиљност и тежина борбе са криминалитетом током историје наметали су сваком организованом друштву извјесне захтјеве које је оно морало да постави пред своје чланове ради одрживости те организације.² У најранијем периоду, реакција је била скоро инстинктивна. У страху да ће радње оних припадника заједнице којима се вријеђају неписана правила изазвати гњев богова и тиме довести у опасност њен опстанак, остали су реаговали емоционално и често брутално, санкционисали њихова дјела, све у циљу заштите колектива. Опстанак заједнице у том времену има далеко већи значај од оног који се придаје било ком његовом члану.³

Настанком државе, друштвена реакција на неприхватљива понашања добија карактер на правним нормама уређеном дјеловању, у којем се нека од њих проглашавају кажњивим, њиховим учиниоцима се у складу са тим прописима наноси унапријед одређено зло. Временом, у том реаговању издвојиле су се дјелатности неколико група субјеката, од којих једни доносе норме кривичног права (законодавство), док их други примјењују (органи задужени да откривају кажњива дјела и њихове извршиоце – полиција – они који их због тих дјела излажу прогону – тужилаштво – или им изричу санкцију – судови – најзад, они који те санкције извршавају).

Како је дјелатност тих субјеката уређена правним нормама, означавамо је изразом формална социјална контрола или формална реакција.

¹ Д. Радовановић, *Стратегија државног реаговања против криминала*, Београд 2003.

² Сигурно да је много прије научног продора у област криминалитета здрав разум успијевао да се одупре утиску фаталног и неизбјежног, што је и данас понегдје присутно када је ријеч о криминалитету. Здрав разум поимао је могућност да се криминална појава спријечи, а криминалац онемогући, а не искључиво да се последије учињеног кривичног дјела казни.

³ Д. Радовановић, *Стратегија државног реаговања против криминала*, Београд 2003.

На таквом традиционалном приступу почивао је казнени систем већине земаља у свијету.⁴ Ту се мисли, прије свега, на казнене и застрашујуће мјере за сузбијање криминалитета. У другом случају, репресија се, истина, и даље задржава, али се ублажава и смањује у великој мјери. То се види по предвиђању у кривичним законима и коришћењу многих нових института антирепресивног карактера, по увођењу у казнени систем нових кривичних санкција, које би требало да служе, у првом реду, превенцији и ресоцијализацији, инсистирању на преваспитању и хуманом односу према осуђеницима у свим фазама поступања. Међутим, упркос тим савременим настојањима, и у овом новом систему остају многи елементи репресивног карактера, везани за активности државних органа и кажњавање, који се за сада могу само смањивати, али не и елиминисати, па се стога мора говорити о негативним последицама репресивности и овог новог система, наравно, у мјери у којој се она ту јавља и испољава негативне последице.

2. ДЈЕЛОВАЊЕ МЕХАНИЗАМА КРИВИЧНОПРАВНЕ И КРИВИЧНОПРОЦЕСНЕ РЕПРЕСИЈЕ НА КРИМИНАЛИТЕТ

Традиционално се сматра да дјеловање механизма кривичног права остварује двије врсте утицаја на злочин и криминалитет: посредан и непосредан. Посредни ефекти огледају се најприје у самом усвајању кривичних закона који превентивно дјелују и независно од примјене. Стога, противници декриминализације низа понашања чија је друштвена опасност спорна (употреба дрога, проституисање или хомосексуализам пунољетних особа) у државама гдје су она кажњива, сматрају да би изостављање из кривичног закона представљало њихову изричиту или прећутну легитимизацију. Они се плаше да би декриминализација преко умањења жигосућег ефекта таквих нежељених понашања истовремено руководила друштвени и психички пристанак да се избјегне њихово вршење, што би довело до пораста њиховог броја.

Непосредни ефекат дјеловања механизма кривичног права односи се највише на генерално превентивни ефекат његових норми и у томе се слажу многи – како утилитаристи, тако и ретрибутивистички оријентисани филозофи кажњавања. За њих, генерална превенција је, схваћена као одвраћање (заstraшивање), превасходна сврха и оправдање постојања система кривичног правосуђа у свакој држави. Вјерује се да се ово друго може постићи примјеном ресоцијалних програма при-

⁴ У једном документу УН каже се дословно: „На несрећу, сувише мали број земаља је раскинуо са традиционалним погледима на криминалитет, као и са коришћењем традиционалних средстава за борбу са њиме.“ М. Милутиновић, „Спречавање и сузбијање криминалитета“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право* 1/1973, 16.

лагођених специфичним особинама појединих категорија извршилаца кривичних дјела у циљу спречавања поврата и подржавања њиховог поновног укључења у друштво. Иако је у међувремену методологија криминолошких истраживања веома развијена, прије свега профилисањем истраживачких средстава која омогућавају и мјерење ефеката кажњавања, закључци су у основи остали исти.⁵

Што се кривичног законодавства код нас тиче, оно се деценијама мијења парцијално, и то најчешће с циљем ширења зоне кажњивости и заштравања прописаних казни. Прво се види по томе што број инкриминација расте са опасношћу да ускоро дође до хиперинкриминације. У већ иначе пренормиран систем инкриминација уносе се нове, којима се предвиђа кажњавање свега и свачега. За разлику од претходног случаја, ширење зоне кажњивости извршено је и у осјетљивој области наркоманије, о чему ће бити говора у сљедећим поглављима. Поред тога, нарочито у последње вријеме, кривичноправна репресија се све више заштрава. То се види не само по интервенцијама у посебном, него и по усвојеним рјешењима у општем дијелу кривичног права, у свим земљама у окружењу. Иако је питање правне технике, на први поглед формално, и тај аспект измјена кривичног законодавства заслужује бар кратак осврт, не само нелогичност у номенклатури чланова, него необјашњиви пропусти и елементарно непознавање кривичноправне терминологије у најновијим измјенама кривичног законодавства достигло је код нас (и другдје), незабиљежене размјере.

Све наведено говори да би се ове измјене могле подвести под тзв. панично кривично законодавство, када се грозничаво и на брзину задире у једну тако озбиљну област какво је кривично право. Да се овдје не ради о претјеривању у оцјени, видјело би се када би се анализирао и низ пропуста, али и новоуведених рјешења у процесној области, неубичајено кратак *vacatio legis*, јавно се износи идеја да би нове одредбе могле важити и уназад, као да је забрана ретроактивности кривичних закона нешто о чему се може договарати, и др.⁶ Посебну забуну у кривичноправну област уносе увезени институти из других земаља под окриљем међународних институција, без претходне припреме и стварања услова за њихову примјену у домаћим условима.⁷

⁵ Ж. Хорватић, Л. Цвитановић, *Политика сузбијања криминалитета*, МУП Републике Хрватске, Загреб 1999.

⁶ За кривична дјела почињена на простору бивше СФРЈ у периоду од 1992. до 1995. године суди се по Кривичном закону БиХ из 2003. године, што је апсурдно и представља најтежи облик кршења међународних прописа и националног кривичноправног законодавства о забрани ретроактивности важења кривичних закона.

⁷ Ђ. Игњатовић, *Криминалитет и реаговање државе*, XV семинар права, Будва 2003.

3. НОВО ГЛЕДАЊЕ НА СТРАТЕГИЈУ КОНТРОЛЕ КРИМИНАЛИТЕТА

У посљедњој деценији XX вијека, у свијету су углавном напуштени концепти који су се заснивали на реактивном (репресивном) приступу криминалитету, те се све више пажње посвећује разним видовима проактивне стратегије супротстављања криминалитету који подразумева његово систематско и цјеловито анализирање и сузбијање. Разлози напуштања старог, реактивног приступа сузбијања криминалитета, те тако и планирања криминалистичке активности суштинске су природе и односе се на: промјене у сфери криминалитета; повећање обима и стопе криминалитета; нове појавне облике криминалитета; ниску стопу откривања и пад стопе откривања кривичних дјела, поготово кривичних дјела из области крвних и сексуалних деликата, те из области организованог криминалитета; схватање неопходности сарадње полиције са грађанима и другим релевантним субјектима заједнице; веће захтјеве у погледу доказивања дјела; већу примјену техничко-технолошких достигнућа у вршењу дјела; могућност примјене савремених истражних метода у сузбијању криминалитета.

Иако се већина савремених истражних метода односи на постделиктно (репресивно) дјеловање, у посљедње вријеме сазријева мисао да је адекватна криминална политика немогућа уколико се не предузима превентивно дјеловање у односу на извршиоце, као и у односу на одређене криминогене факторе у друштву. Због тога, све више се развијају и методе које имају превасходно превентивни карактер када је у питању сузбијање криминалитета. Неке од ових метода имају чисто превентивни карактер, али већина их је, поред превентивне, као примарне или секундарне, задржала и репресивну улогу у сузбијања криминалитета, што, свакако, не умањује значај и допринос у сузбијању криминалитета.⁸

Савремене истражне методе углавном се базирају на достигнућима оних научних области које су у савременом свијету доживјеле процват у посљедњој деценији (компјутерска технологија, информациона технологија, уређаји за тајни надзор, снимање и прислушкивање). Потом, савремене истражне технике се базирају на достигнућима криминалистике као науке (форензичке методе, географски профајлинг, криминалистичка стратегија и стратешко планирање), а неке настају као ре-

⁸ Наведене методе су многобројне и није могуће све их набројати, првенствено из разлога што неке и нису чисто криминалистичке методе, а с друге стране, свакодневно се развијају нове методе које потискују или надопуњују постојеће, те се тако поставља питање које су то савремене методе и колико могу да носе ту одредницу.

зултат савремених тенденција у законодавној пракси земаља у којима је стопа криминалитета висока. Овдје свакако треба споменути и психолошке методе. Услов за ефикасну примјену савремених истражних метода је стратегијски концепт супротстављања криминалитету којем је почетна фаза стратегијско планирање.

Почетни корак у глобалном проактивном концепту третирања криминалитета је стратегијско планирање криминалистичке дјелатности, која подразумијева глобални приступ у оквиру којег се анализирају поједине врсте криминалитета (као и криминалитет у цјелини), услови и узроци који их продукују, поједини типови криминалаца као и постојеће мјере његове контроле и сузбијања како би се уочиле опште закономјерности, тенденције у оквиру појединих форми, као и системске слабости у организацији спровођења криминалистичке дјелатности с циљем њиховог отклањања, изналагања нових превентивних рјешења, повећања ефикасности сузбијања, откривања и доказивања кривичних дјела.⁹

Криминалистичко-стратегијско планирање подразумијева операционализацију проактивног приступа криминалитета, тј. криминалитет се предупређује, а не да се на њега дјелује реакцијом. Основ криминалистичко-стратегијског планирања је стратешка анализа која за циљ има идентификовање криминала и криминогених фактора, испитивање и остваривање стратегијских могућности дјеловања, вршење анализе постојећих тактичких концепата полицијске и истражне криминалистичке праксе на вишем нивоу међусобних веза и односа, како би се на основу тога оптимизовала и формулисала криминално-политичка, полицијска и криминалистичка стратегија. Такође, стратешка анализа треба да утврди везу између криминала, кривичних дјела, удружења и група криминалаца, индивидуалну улогу појединих субјеката у криминалној активности, узајамну везу између кривичних дјела и других фактора (локација, запосленост, методе комуникације).

Превенција захтијева нови поглед на цјелокупну проблематику супротстављања криминалитету, и то као ефикасно превентивно дјеловање и превазилажење уских знања која стичу експерти различитих струка при оспособљавању за послове контроле криминалитета. При осмишљавању нових превентивних приступа, важно је имати у виду достигнућа мноштва других држава, па се од истраживача у овој области подразумијева примјена упоредног приступа.¹⁰ У том смислу, *Тонгу* истиче да су рад на изградњи нових стратегија превенције криминалитета, развојни програм и истраживачки напори далеко даље одмак-

⁹ Б. Симоновић, *Криминалистика*, Правни факултет, Крагујевац 2004, 33.

¹⁰ М. Милутиновић, *Криминална политика*, Савремена администрација, Београд 1984.

ли у Западној Европи него у Сјеверној Америци.¹¹ Таква оријентација може се основано критиковати као једнострана, чак и са здраворазумског становишта. Нико од нас не жели да буде виктимизован или да то буде нека њему драга особа, независно од тога како ће преступник последице тога бити кажњен. Многи теоретичари државе сматрају да је обезбјеђење јавне сигурности један од основних задатака њених органа. Ради се о иманентном политичком криминалитету на коме се у већини држава у свијету преламају и тако значајна питања као што је легитимитет власти.

3.1. Особине добре стратегије супротстављања криминалитету

Изучавање стратегија којима се жели утицати на контролу друштвено опасних понашања показује да је дјеловање државних органа у већини случајева усмјерено прије свега на спречавање будућег вршења кривичних дјела. У његовој основи је, дакле, идеја превенције. Поред наведеног, постоји и тренд превентивног усмјеравања антикриминалног дјеловања. *Tonry* износи да се међу овим актуелним превентивним стратегијама могу издвојити: примјена кривичноправних механизма којом се на друштвено опасна понашања и њихове извршиоце настоји утицати на директан и индиректан начин, развојна превентивна стратегија обухвата оне захвате који треба да спријече развој криминалних склоности код појединца, превенција у локалној заједници односи се на интервенције усмјерене на измјене друштвених чинилаца који утичу на преступништво у локалној средини и ситуациона превенција је назив за све оне мјере којима се настоји спријечити појава одређених врста злочина, посебно кроз смањење могућности за њихово вршење и повећање ризика.¹²

Развој криминалне политике и пракса сузбијања злочина у нашем времену указују на неке од црта које би стратегија државног реаговања на криминалитет требало да посједује. Овдје ће оне бити укратко набројане:¹³ осмишљеност, плурализам, еластичност, одговорност и поштовање права човјека. Прва од наведених особина односи се на потребу да мјере социјалне контроле криминалитета буду прилагођене научним сазнањима и практичним искуствима друштвених субјеката који долазе у додир са овом друштвено негативном појавом. Плурализам се односи на разноврсност средстава и начина дјеловања. Стратегија ан-

¹¹ M. Tonry, M. Norval, *Modern Policing*. Chicago, University of Chicago Press, Chicago 1992, у: D. Champion, G. Rush, *Rad policije u zajednici*, Embassy of the United States of America, Sarajevo 2003.

¹² *Ibid.*

¹³ Ђ. Игњатовић, *Криминалитет и реаговање државе*, XV семинар права, Будва 2003.

तिकриминалног дјеловања државних органа не може бити дјелотворна ако не подразумијева да они у циљу постизања прокламованих циљева могу, у складу са законом, примијенити средства за која искуство говори да помажу у тој борби.

Трећа од наведених особина еластичност, наслања се на претходну. Оквири којима је регулисана дјелатност државних субјеката у области контроле криминалитета морају бити спој начела законитости и индивидуализације. У том смислу, у литератури се највише говори о тзв. казненој политици судова при избору врсте и тежине казне, али би се могла анализирати и политика кривичног прогона коју воде органи тужилаштва, а у извјесном смислу и полиција.

Четврта особина, одговорност државних органа и одлуке које доносе, проистиче из слободе коју они, како смо управо објаснили, имају. С друге стране, да би органи могли доносити такве одлуке, потребно је да за то буду створени одговарајући предуслови, и то како нормативни тако и стварни, за нормално одвијање њихове дјелатности. У том погледу, неопходно је обезбиједити им такав статус да своје задатке обављају професионално и без притисака.

Најзад, пета особина добре стратегије контроле криминалитета је поштовање права човјека. Она је израз тежњи за владавином права у којој државни органи сами себе ограничавају, предузимајући искључиво оне мјере које су истовремено легалне и легитимне. Дакле, то самоограничавање или свијест да се у процесу супротстављања најтежим угрожавањима фундаменталних вриједности на којима заједница почива не могу користити сва средства (чак и када би се тиме подигла ефикасност те борбе) једна је од битних црта правне државе.¹⁴

3.2. Битне црте контроле криминалитета

Савремено државно реаговање на криминалитет карактерише стање конфузије у коме истовремено егзистирају елементи превентивног и ретрибутивног приступа, уз пословично занемаривање широке социјалне профилактичке дјелатности којом би се утицало на факторе криминалитета и тиме одлучујуће утицало на смањење стопе злочина. Уосталом, превенцију као утицај на механизме који воде у криминални догађај дефинишу многи аутори (нпр. *Ekblom*).¹⁵ Други, као *Freeman*, сматрају да је треба подијелити на два конститутивна елемен-

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ P. Ekblom, *Towards a discipline of crime prevention: a systematic approach to its nature, range and concepts*, Cambridge 1994, у: Ђ. Игњатовић, *Криминалитет и реаговање државе*, XV семинар права, Будва 2003.

та: предвиђање и интервенција. Иако смо још далеко од могућности да поуздано антиципирамо чак и понашање појединаца, а камоли кретање криминалитета као масовне појаве, то не значи да већ данас нисмо у стању да изаберемо адекватне мјере спречавања таквих понашања.¹⁶

Кад се ради о нашој земљи, свједоци смо обриса свега, само не оптимистичке слике начина на који се наша држава супротставља криминалитету. Отуда, изградња дјелотворне стратегије контроле криминалитета јавља се као приоритетан државни и друштвени задатак. У њеном стварању, потребно је најприје нагласак ставити на широко схваћену социјалну превенцију – од изградње социјалног програма, до оспособљавања свих државних органа да, сваки у својој области, помогну у спречавању криминалитета.

Када се одреде циљеви државног супротстављања криминалитету, неопходно је створити добар нормативни оквир дјеловања. Изградња модерног и усклађеног система кривичног права први је задатак. Кривичне законе треба доносити са идејом да трају деценијама и престати са праксом њиховог пречестог мијењања, јер нам је потребна нормативна стабилизација. Треба зауставити изградњу споредног кривичног законодавства, које све више прераста у аутономни систем инкриминација и, с тим у вези, спријечити тренд да свака утицајна друштвена група уноси у кривичне законе оно што јој се чини потребним за заштиту њихових или јавних интереса – како их они виде.

Треба наставити са изградњом полиције као стручног, компетентног и деполитизованог субјекта кривичне репресије који своје дјеловање обавља на основу закона и професионалне етике у корист већине грађана, поштујући при том права човјека. Судовима треба омогућити да важан посао обављају без притиска и коначно створити претпоставке за независност обављања судијске функције. Треба развити систем пенitenciјарних установа који одговара савременом нивоу пенitenciјарне праксе.

То значи шире приступање сврси извршења казне лишења слободe (у том погледу треба реалније сагледати ресоцијализацију тако да она буде један од могућих циљева који се реализују третманима у пенitenciјарним установама), али и развој специфичног менаџмента тих установа као важан аспект пенолошке праксе. С друге стране, потребно је саслушати дугогодишње затворске психологе и познаваоце понашања осуђеника, који тврде да режим у казним установама мора почивати на повјерењу, поштовању, хуманим условима и индивидуализацији. То помаже да се оваква лица повинују захтјевима који се пред њих постављају, јер отклања провокације као дио затворског живота.

¹⁶ R. Freeman, *The idea of prevention, a critical review*, Aldershot 1992, у: Ђ. Игњатовић, *Криминалитет и реаговање државе*, XV семинар права, Будва 2003.

4. РАД ПОЛИЦИЈЕ У ЗАЈЕДНИЦИ КАО ОБЛИК САВРЕМЕНОГ КОНЦЕПТА СУЗБИЈАЊА КРИМИНАЛИТЕТА

Стратегија дјеловања полиције у заједници је свеобухватан процес промјена у полицији у ужем смислу, а у Министарству унутрашњих послова у ширем смислу представља наставак реформе полиције и њезиног рада.

У одговарајућој стручној литератури, заједница и полиција често се помињу као двије различите социјалне категорије које стоје једна насупрот другој и често иступају једна против друге, с насиљем или бар непријатељством. С друге стране, прокламује се идеално начело које бисмо постигли ако „полиција буде заједница, а заједница полиција”. Већ и из ових супротних и дијаметралних стајалишта произилази потреба за уочавањем неких најнеопходнијих саставних дијелова у тзв. „полицијским односима с јавношћу” или како се то у свијету каже познатим енглеским изразом „police public relations“.¹⁷

Полиција у заједници је филозофија полицијске службе која је усмјерена на грађане као кориснике услуга, чија сврха дјеловања је побољшање ефикасност и поузданости, тако да се усмјери на рјешавање проблема на нивоу локалне заједнице.¹⁸ Полиција у заједници не само да препознаје, него и практично уважава потребу полиције за сарадњом са грађанима. У склопу традиционалног стила полицијског функционисања, комуникација између полиције и грађана ограничена је на инциденте и криминалне ситуације. То значи да се грађани обраћају полицији искључиво кад им је потребна помоћ, а полиција контактира грађане кад од њих треба одређене податке.

Полиција у заједници пружа далеко шире могућности комуницирања полицијских службеника и грађана, јер предвиђа свакодневне контакте полицајаца са грађанима, њихово међусобно упознавање и успостављање повјерења. Сврха је да грађани имају „свог” полицајца и с њим редовно комуницирају и да их то чини спремним да у случају потребе дају полицији одређене информације.

С обзиром на то да се полиција у заједници значајно ослања на укљученост грађана, кључна активност јесте полицијски однос, а кључни носиоци активности су полицајци задужени за тај посао. Они успостављају однос повјерења с грађанима, што јест и бит полиције у заједници, јер они проводе проширене полицијске задатке, тј. не само откривање и рјешавање кривичних дјела, него и уочавање и рјешавање других проблема који не морају обавезно бити криминогеног обиљежја.

¹⁷ D. J. Champion, G. E. Rush, *Рад полиције у заједници*, Office of Public Affairs Embassy of the United States of America Sarajevo, Bosnia and Herzegovina”, 2003.

¹⁸ *Ibid.*

О односима грађана и полиције на просторима Републике Српске и БиХ и спровођењу пројекта полиције у заједници, може се слободно рећи да је доста закаснио и неефикасно се спроводи. Ако ту још поменимо минули рат на овим просторима, који је за директну посљедицу имао неадекватан одабир кадра у полицији, те непостојање било какве сарадње на релацији грађани–полиција, изузев оног традиционалног модела, може се очекивати да треба да прође још много времена да се овај модел развије и заузме важно мјесто у начину полицијског дјеловања и односа полиције према локалној заједници, односно према грађанима.

Такође, рад полиције у заједници је модел чији се позитивни резултати не могу одмах примијетити, али имају дугорочно обиљежје. Како је примјена новог модела рад полиције у заједници дуг и тежак посао, неопходно је што више инсистирати на примјени овог модела, првенствено од стране полицијске организације у односу према грађанима, кад се оправдано може очекивати слична реакција и са друге стране, односно од стране заједнице.

5. ЗАКЉУЧАК

Међу субјектима који учествују у контроли криминалитета посебно мјесто заузимају полицијски органи. Основни и најважнији задатак полиције јесте да у складу са Уставом и законом штити личну и имовинску сигурност грађана, што јој даје веома значајну улогу у друштву, при чему њен рад и понашање увелико диктирају стање унутрашње и сваке друге стабилности државе. Да би полиција успјешно реализовала задатке, мора да постоји што већи степен сарадње са грађанима, као и обрнуто, да би грађани уживали сву неопходну сигурност и на најбољи начин штитили своју имовину, морају сарађивати са полицијом, давати јој све расположиве информације и сваку другу подршку.

С друге стране, грађане такође интересује рад полиције, њени успјеси и неуспјеси, и то првенствено због чињенице да они својим новцем плаћају њено функционисање и постојање, те стога имају законско и морално право да утичу на транспарентност трошења новца који издвајају. Крајњи циљ ових односа је сигурна заједница. Ипак, пут до безбједне заједнице је сложен и дугорочан. Полиција је наслиједила традиционални модел, који је базиран на реактивном приступу и ауторитарном политичком систему. Током грађанског рата у БиХ милитаризација и политизација полиције била је једна од њених кључних карактеристика. Такав однос је дијелом задржан и у садашњим полицијским структурама на простору БиХ и РС. Такође, једна од ранијих карактеристика била је и неадекватна етничка заступљеност припадника полиције у оквиру

полицијских организација у БиХ. Генерално, постојао је низак ниво са-
радње полиције и заједнице, што је резултирало ниским нивоом међу-
собног повјерења, што је имало за резултат високу стопу криминалитета.
Статистички подаци о криминалитету у свијету и код нас показују да
он нагло расте, како у земљама које се налазе на путу изграђивања но-
вих демократских односа, тако и у добро организованим државама са
ефикасним и правно усклађеним функционисањем појединих служби и
институција. У појединим земљама позивају се грађани да се не уздају
само у полицију да ће их заштитити од криминалитета, већ да и сами
дају свој допринос борби против овог друштвеног зла.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Игњатовић, Ђ., *Криминалитет и реаговање државе*, XV семинар
права, Будва 2003;
2. Милутиновић, М., „Спречавање и сузбијање криминалитета“,
Југословенска ревија за криминологију и кривично право 1/1973;
3. Милутиновић, М., *Криминална политика*, Савремена администрација,
Београд 1984;
4. Радовановић, Д., *Стратегија државног реаговања против криминала*,
Београд; 2003;
5. Симоновић, Б., *Криминалистика*, Правни факултет, Крагујевац 2004;
6. Tonry, M., Norval, M., *Modern Policing. Chicago*, University of Chicago
Press, Chicago, 1992, у: D. Champion., G. Rush, *Rad policije u zajednici*,
Embassy of the United States of America, Sarajevo 2003;
7. Хорватић, Ж., Цвитановић, Л., *Политика сузбијања криминалитета*,
МУП Републике Хрватске, Загреб 1999.

Associate Professor Uroš Pena, LL.D.

Directorate for Coordination of Police Bodies in Bosnia and Herzegovina,
Faculty of Law, University of East Sarajevo

DEVELOPMENT OF THE CRIMINAL-LEGAL REACTIONS TO CRIMINALITY WITH RESPECT TO THE ROLE OF POLICE

Summary

It is necessary to rethink the role of the police in society since the criminality is in constant increase in the modern society. At the end of the 20th century great changes occurred in the concept of police regarding its organization and management. Traditional police model is not sufficient answer to the challenges of struggle against criminality. Traditional police tactics of the combat criminality have quite limited impact on its control. There is need for development of the new concept. The traditional concept is based on the bureaucratized police organization.

The reform of the criminal legislation in 2003 also influenced this process. It led to dynamic and more important role of the police in combating criminal. Both Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina followed the process.

Key words: *Criminal legislation; Police; Prevention; Repression; Police work in the community.*